



Výstavu k 800. výročí

ZLATÉ BULY SICILSKÉ

vydané 26. září 1212
v Basileji

uspořádal

Národní archiv, Historický ústav AV ČR
a Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

ve dnech 27. až 30. září 2012

Zlatá bula sicilská a její historické pozadí

O královskou korunu stáli Přemyslovci odedávna. Unikla jim v bouřlivém dění roku 1000, kdy ji získali uherští Arpádovci a vážně k ní nakročili polští Piastovci. Jen dílčí úspěch slavil Vratislav II. (1061–1092). Císař Jindřich IV. ho v roce 1085 obdařil českým a navíc polským královským titulem, nicméně jeho nástupci opět pokračovali jako knížata. Kruh marných snah neprolomil ani Vladislav II. (1140–1172), ověčený v lednu 1158 v Řezně královským diadémem z rukou císaře Fridricha I. Barbarossy. Po smutném konci Vladislavova panování následovalo čtvrtstoletí zápasů o pražský trůn, slovy kronikáře o jakýsi to „kámen“ uprostřed Pražského hradu. Kdo tento trůnní balvan ovládal, platil za legitimního pána země i jejího lidu. Houževnatě o něj ve 12. století usilovaly všechny linie přemyslovského rodu. Situace se vyostřila po roce 1172. Rychlé střídání soupeřících knížat provázely intervence ze strany římsko-německé říše a sny o koruně se zdály mizet v nenávratnu.

V těchto zápasech na sebe strhli pozornost Přemysl a Vladislav, synové Vladislava II. Roku 1192 se Přemysl nakrátko zmocnil trůnu a teprve zrada předáků jej vyhnala do exilu. Vhodná příležitost se opakovala v červnu 1197, ale velmoži v obavě ze msty zrazeného Přemysla povolali k vládě jeho mladšího bratra Vladislava. Přemysl se „práva staršího“ nemínil vzdát a začátkem prosince vtrhl do země. Hrozilo, že opět dojde k boji, a to k boji mezi bratry. K překvapení Vladislav postoupil vládu v Čechách Přemyslovi a s titulem markraběte se stáhl na Moravu.

Svornost obou bratrů nesla plody. Domácí poměry se zklidnily tím spíše, že ostatní přemyslovské větve okolo roku 1200 vymřely nebo byly zatlačeny do pozadí. Smrt císaře Jindřicha VI. v září 1197 nejenže uvolnila tlak ze strany Říše, ale boj o římský trůn mezi Filipem Švábským a Otou IV. Brunšvickým rázem učinil z českého panovníka žádoucího vojenského spojence. Během tohoto zápasu Přemysl, zvaný v cizině Otakar, několikrát změnil stranictví. Nejprve se postavil za Filipa Švábského a již v září 1198 od něj získal v Mohuči korunu. O pět let později se téhož dočkal ze strany Oty Brunšvického. Český královský titul nakonec uznal papež Inocenc III. Když byl v roce 1208 Filip Švábský zavražděn, dosáhl obecného uznání Ota Brunšvický, korunovaný v říjnu 1209 v Římě na císaře. Vzápětí se rozešel s Inocencem, takže se ocitl v klatbě a papež vyzval k volbě nové hlavy Říše. Jeho zraky se upnuly k mladému sicilskému králi Fridrichovi, synovi zemřelého Jindřicha VI. Část říšských knížat, také český král se pro Fridricha vyslovil. Následovaly kritické měsíce 1212. Císař Ota prohlásil Přemysla za zbaveného trůnu a české léno udělil Vratislavovi, zavrženému Přemyslovi synovi z prvního manželství s Adlétou Míšeňskou. Vše nyní záleželo na tom, zda se Fridrich prosadí. V pozdním létě 1212 dosáhl přes Alpy jižního Německa, vstoupil do Kostnice a brány mu otevřela Basilej. Právě tady nechal Fridrich zhotovit tři listiny pro české příjemce, které vstoupily do dějin jako Zlatá bula sicilská. V první stvrdil českému králi výsady svých předchůdců, ve druhé daroval Přemyslovi vybrané říšské statky za hranicemi Čech, ve třetí postoupil markraběti Vladislavovi „Mocran et Mocran“ se vším příslušenstvím.

HLAVNÍ VÝDOBYTKY ČESKÝCH KRÁLŮ, UDĚLENÉ POSTUPNĚ FILIPEM, OTOU A FRIDRICHEM, KTERÉ DOCHOVAL AŽ TEXT PRVNÍ Z TĚCHTO LISTIN, JSOU TYTO:

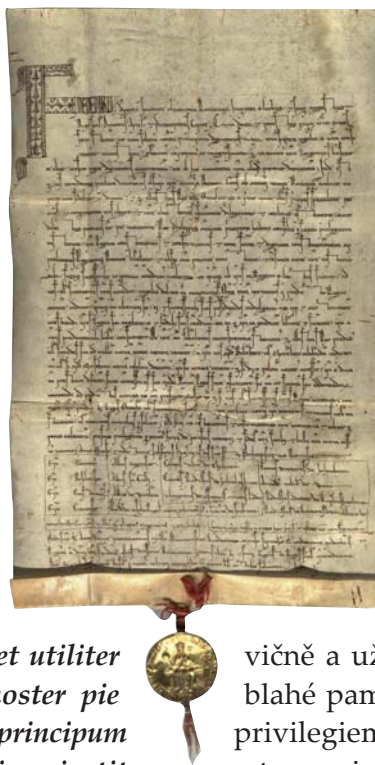
- 1. ZÁVAZEK, ŽE FRIDRICH I JEHO NÁSTUPCI PŘIJMOU BEZ PODMÍNEK ZA ČESKÉHO KRÁLE A PŘEDAJÍ KRÁLOVSKÉ ODZNAKY TOMU, KDO BUDE V ČECHÁCH ZVOLEN,**
- 2. NEDĚLITELNOST ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ,**
- 3. ČEŠTÍ KRÁLOVÉ MAJÍ PRÁVO INVESTOVAT SVÉ BISKUPY,**
- 4. POVINNOST ÚČASTNIT SE ŘÍŠSKÝCH SNĚMŮ TEHDY, POKUD BY SE KONALY V BAMBERKU, NORIMBERKU A ZA PŘEDEM DANÝCH PODMÍNEK V MERSEBURKU,**
- 5. K ŘÍMSKÉ JÍZDĚ VYSÍLAT BUĎ 300 JÍZDNÍCH ODĚNCŮ NEBO ZAPLATIT 300 HŘIVEN.**

V průběhu dalších zápasů byl Ota Brunšvický zatlačen hluboko na sever a téměř v zapomnění zemřel v roce 1218. Pole ovládl Fridrich II. (1211–1250). Přemysl Otakar svoji pozici nejenže udržel, ale ještě upevnil. S pomocí bratra Vladislava, zvaného též Jindřich (†1222), prosadil královskou volbu svého syna Václava (1216) a jeho slavnostní korunovaci v pražském chrámu sv. Víta (1228). Sám Přemysl zemřel po letech úspěšného panování 15. prosince 1230. Zlatá bula sicilská patří k trvalým pomníkům jeho vlády, jejíž význam docenil a náležitě využil ve své státnické koncepci římský císař a český král Karel IV., Lucemburk po otci, Přemyslovec po matce. Rozšířil ustanovení o domácí volbě českého krále obsažené v tomto privilegiu s tím, aby k této volbě docházelo pouze v případě úplného vymření českého královského rodu, a to nejen v mužské, ale i v ženské linii. Dále zdůraznil, že právo volit nového krále pak náleží výhradně obyvatelům Českého království. Karel IV. vydal 7. dubna 1348 z moci římského krále ovšem celý soubor listin (sedmnáct), které tvořily promyšlený celek státoprávních dokumentů zásadního významu. Vymezovaly vztah českých králů k římským králům a císařům, potvrzovaly jejich práva a stanovily formální povinnosti, a také právně zajišťovaly výjimečné postavení a teritoriální rozsah Českého království a celé České koruny v rámci Svaté říše římské.

Fridrich Sicilský schvaluje volbu českého krále a vymezuje jeho práva a povinnosti k říši

Přepis a překlad listiny:

FREDERICUS divina favente clementia Romanorum imperator electus et semper augustus, rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue. Cum decor et potestas imperii nostrum precesse- rit statum, ut non solum ceterorum principum dignitates, verum etiam scept- ra regalia a nostra conferantur maiestate, gloriosum reputamus ac magnificum, quod in tanto nostre largitatis beneficio et aliis crescit regie dignitatis augmen- tum, nec ob hoc eminentia nost- ra aliquod patitur detrimentum. Inde est, quod nos attendentes preclara devotionis obsequia, que universa Boemorum gens ab an- tiquo tempore Romano exhibuit imperio tam fideliter quam de- vote, et quod illustris rex eorum Ottacharus a primo inter alios principes specialiter pre ceteris in imperatorem nos elegit et nostre electionis perseverantie diligenter et utiliter astiterit, sicut dilectus patruus noster pie memorie rex Philippus omnium principum habito consilio per suum privilegium institu- it, ipsum regem constituimus et confirmamus et tam sanctam et dignam constitutionem appro- bamus regnumque Boemie liberaliter et absque omni pecunie exactione et consueta curie nostre iusticia sibi suisque successoribus in perpetuum concedimus, volentes, ut quicumque ab ipsis in regem electus fuerit, ad nos vel successores nostros accedat, regalia debito modo recepturus. Omnes etiam terminos, qui predicto regno attinere viden- tur, quocumque modo alienati sint, ei et successoribus suis possidendos indulgemus. Ius quoque



Fridrich, z boží milosti a přízně designova- ný císař Římanů, vždy rozmnožitel říše, král si- cilský, vévoda apulský a kníže kapujský.

Protože ozdoba a moc císařská předchází náš stav, že nejen hodnosti ostatních knížat, nýbrž i královská žezla udělu- je náš majestát, pokládáme za slavnou a velikou věc, že v tak velikém dobrodiní naší štědro- sti i jiným vzrůstá rozmnožení královské důstojnosti a že tím naše vznešenost netrpí nijakou újmu.

Proto my po přihlednutí k přeslavným službám odda- nosti, které veškerý lid český od dávného času věrně a oddaně prokazoval císařství římskému, a že jasný král jejich Otakar od začátku mezi jinými knížaty zvláště před ostatními nás vyvo- lil císařem a při naší volbě usta- vičně a užitečně setrval, jako náš milý strýc blahé paměti král Filip po radě knížat svým privilegiem ustanovil, také my jej králem ustanovujeme a potvrzujeme, a tak posvátné a důstojné ustanovení schvalujeme a králov- ství české štědře a beze všeho vymáhání pe- něž i obvyklé spravedlnosti našeho dvora jemu a jeho nástupcům na věky propůjčujeme, chtě- jíce, aby kdokoliv z nich bude zvolen králem, k nám nebo našim nástupcům přijel a náleži- tým způsobem odznaky královské přijal.

Také povolujeme, aby on a jeho nástupcové drželi všechny hranice, které patří zmíněnému království, ať již by byly jakkoliv odcizeny. Také jemu a jeho dědicům úplně povolujeme právo

et auctoritatem investiendi episcopos regni sui integraliter sibi et heredibus suis concedimus ita tamen, quod ipsi ea gaudeant libertate et securitate, quam a nostris predecessoribus habere consueverunt. De nostre autem liberalitatis munificentia statuimus, quod illustris rex predictus vel heredes sui ad nullam curiam nostram venire teneantur, nisi quam nos apud Babenberc vel Nurenberc celebrandam indixerimus, vel si apud Merseburc curiam celebrare decreverimus, ipsi sic venire teneantur, quod si dux Polonie vocatus accesserit, ipsi ducatum prestare debeant, sicut antecessores sui, quondam Boemie reges, facere consueverunt, sic tamen, ut spatium sex eddomadarum veniendi ad predictas curias eis ante prefigatur. Salvo tamen, quod, si nos vel successores nostros Rome coronari contigerit, ipsius predicti regis Ottacheri vel successorum suorum relinquimus arbitrio, utrum ipsi trecentos armatos nobis transmittant vel trecentas marchas persolvant. Ad huius autem constitutionis et confirmationis nostre memoriam et robur perpetuo valiturum presens privilegium per manus Henrici de Parisius notarii et fidelis nostri scribi et bulla nostra aurea iussimus communiri anno, mense et indictione subscriptis. Huius rei testes sunt isti: archiepiscopus Barenensis, episcopus Tridentinus, episcopus Basiliensis, episcopus Constantiensis, episcopus Curiensis, abbas Augensis, abbas Sancti Galli, abbas de Wiceburc, Bertoldus de Niphe regalis curie prothonotarius, comes Ulricus de Chiburc, comes Rudolfus de Habechesburc et langravius de Alsatia, comites Loduicus et Hermannus de Froburc, comes Warnerus de Hohenburc, Arnoldus nobilis de Wart, Rodulfus advocatus de Raprehteshiwilare, Rodulfus de Ramensberc, Albero de Tanehuse camerarius et alii quam plures magnates et nobiles et liberi, quorum testimonio hoc privilegium constat esse confirmatum. Acta sunt hec anno Dominice incarnationis millesimo ducentesimo duodecimo, mense Septenbris, quintedecime indictionis, regni vero domini nostri Frederici illustrissimi Romanorum imperatoris electi et semper augusti, regis Sicilie, quintodecimo. Datum in nobili civitate Basilea per manus Ulrici viceprothonotarii sexto Kalendas Octobris feliciter amen.

a moc uvádět v úřad biskupy jeho království, ale tak, aby se těšili té svobodě a bezpečnosti, kterou mívali od našich předchůdců.

Ustanovujeme pak z nadbytku naší štědrosti, že řečený jasný král nebo jeho dědicové nejsou povinni účastí na žádném našem sněmu, s výjimkou těch, které bychom svolali do Bamberku nebo Norimberku. Pokud bychom nařídili držet sněm v Merseburku, jen tehdy jsou povinni přijít, jestliže kníže polský jsa pozván, přijde, mají mu dát doprovod, jako někdy jejich předchůdcové, králové čeští činívali, ale tak, aby jim napřed byla určena lhůta šesti neděl k návštěvě řečených sněmů.

S tou však výhradou, kdybychom my nebo naši nástupcové byli v Římě korunováni, ponecháváme na vůli řečeného Otakara nebo jeho nástupců, aby k nám poslal tři sta ozbrojenců nebo vyplatil tři sta marek.

K trvalé paměti a moci tohoto našeho ustanovení a potvrzení poručili jsme toto privilegium sepsati rukou Jindřicha de Parisius, notáře a věrného našeho a zlatou bulou naší stvrditi roku, měsíce a indikce níže psaných.

Této věci svědkové jsou tito: arcibiskup z Bari, biskup tridentský, biskup basilejský, biskup kostnický, biskup churský, opat reichenauský, opat svatohavelský, opat weisemburský, Berthold z Neuffen, protonotář naší královské kanceláře, hrabě Oldřich z Kyburku, hrabě Rudolf z Habsburku a lantkrabě alsaský, hrabata Ludvík a Heřman z Froburku, hrabě Werner z Hohenburku, urozený Arnold z Wart, Rudolf fojt z Raprechtsweileru, Rudolf z Ramensberku, Albero z Tanhausu komorník a mnoho jiných velmožů a urozených a svobodných, jejichž svědectvím je toto privilegium potvrzeno.

Stalo se léta od vtělení Páně tisícího dvoustého dvanáctého, v měsíci září, v patnácté indikci, království však pána našeho Fridricha nejjasnějšího vyvoleného císaře Římanů a vždy rozmnožitele říše, krále sicilského roku patnáctého. Dáno ve vznešeném městě Basileji rukou Oldřicha místoprotonotáře šestých kalend říjnových šťastně amen.

Fridrich Sicilský potvrzuje českému králi majetky ve Francích a Vogtlandu

Přepis a překlad listiny:

IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDUE TRINITATIS AMEN. FREDERICUS divina favente clementia Romanorum imperator electus et semper augustus, rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue. Ad excellendos regie celsitudinis titulos eorum votis nos uberius acclinare decrevimus, quorum fidem ac devotionem circa universa negotia nostra promovenda integram ac inconvulsam certiori experientia didicimus. Dignum namque ac honestum arbitramur fore, ut eorum qui promotioni nostre ab exordio assistere non dubitaverunt, tanto sollercius obsequiis respondeamus, ut etiam eorum exemplo plerosque alios ad favorem nostrum fabilius allicere valeamus. Nos itaque animadvertentes preclara devotionis obsequia, que illustris rex Boemorum Ottacharus intimo cordis affectu cum universa Boemorum gente hactenus nobis exhibuit ac etiam Domino largiente in perpetuum est exhibiturus, suis ad presens, in quantum possumus, respondere cupientes obsequiis, notum facimus tam presentibus quam futuris, quod nos eidem regi Boemie donamus et confirmamus ac in perpetuam possessionem tradimus proprietatem nostram Vlozze cum ministerialibus, servis, cuiuscunque fuerint conditionis, omnique iuris integritate quarumlibet possessionum, prout avus noster Fredericus pie memorie gloriosus Romanorum imperator augustus emit a domina Adleida comitissa de Clewen. Item donamus ei et confirmamus castrum, quod dicitur Svarcenberc, cum ministerialibus, servis, cuiuscunque sint conditionis, omnique iuris integritate qua-



Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice Amen. Fridrich z Boží milosti a přízně designovaný císař Římanů, vždy rozmnožitel říše, král sicilský, vévoda apulský a kníže kapujský. K povznese ní jména královské výsosti, rozhodli jsme se být velkoryseji nakloněni prosbám těch, o jejichž neměnné věrnosti a bezúhonné oddanosti ve vztahu ke všem našim záležitostem jsme byli velmi dobře zpraveni. Domníváme se tedy, že bude důstojné a čestné, abychom odpověděli důmyslnější vstřícností těm, kdo našemu povýšení od počátku pomáhali a nepochybovali, a abychom jejich příkladem snadněji pomohli jiným k naší přízni.

Proto i my přihlížejíce k přeslavným službám oddanosti, které jasný král Čechů Otakar z nejhlubšího pohnutí srdce s celým lidem českým až potud nám prokazoval a rovněž Pánu hodlá v budoucnu štědře prokazovat, v současnosti nakolik můžeme a natolik toužíme odměnit, známo činíme jak přítomným, tak budoucím, že my tomuto králi Čechů dáváme a potvrzujeme a do věčného vlastnictví předáváme naše statky Floss s ministeriály, služebníky, jakéhokoliv by byli postavení a se všemi plnými právy k držbě, kterou náš děd Fridrich blahé paměti slavný císař římský, vždy rozmnožitel říše vykoupil od paní Adléty hraběnky z Cleve.

Rovněž mu dáváme a potvrzujeme hrad, jenž se jmenuje Schwarzenberk, s ministeriály, služebníky, jakéhokoliv stavu a se všemi

rumlibet possessionum, ut dictus avus noster emit a duce Henrico de Medelic. Item donamus ei et confirmamus provinciam, que Milin dicitur, cum Richenbach et omnibus pertinentiis suis. Item donamus ei et confirmamus castrum Lichtenstein cum omnibus pertinentiis suis. Eidem etiam regi concedimus in pheodum et confirmamus possessiones Mantile et Lve cum omnibus pertinentiis suis. Preterea castrum Donin cum suis pertinentiis donamus et confirmamus, si illud a marchione Missenense absolvere poterimus, si vero ipsum castrum absolvere non poterimus, quicquid tres ab eodem rege electi imperii principes, qui tunc in gratia nostra fuerint, cum tribus supanis decreverint facere, satagemus. Ut autem nostre liberalitatis donatio, concessio ac confirmatio maiori nitatur robore et evidentiori future successioni pateat veritate, presens privilegium per manus Henrici de Parisius, notarii et fidelis nostri, scripsi et bulla nostra aurea iussimus communiri anno, mense et indictione subscriptis. Huius rei testes sunt: archiepiscopus Barensis, episcopus Tridentinus, episcopus Basiliensis, episcopus Constantiensis, episcopus Curiensis, abbas Augensis, abbas Sancti Galli, abbas de Wiceburc, Bertoldus de Nifphe, regalis curie prothonotarius, comes Ulricus de Chiburc, comes Rodulfus de Habechesburc et langravius de Alsatia, comites Lodvicus et Hermannus de Froburc, comes Warnerus de Hohenburc, Arnoldus nobilis de Wart, Rodulfus advocatus de Raprehteshiwilare, Albero de Tanehuse, Rodulfus de Ramesberc et alii quam plures. Acta sunt hec anno Dominice incarnationis millesimo ducentesimo duodecimo, mense Septenbris, quintedecime indictionis, regni vero domini nostri Frederici illustrissimi Romanorum imperatoris electi et semper augusti, regis Sicilie quintodecimo. Datum in nobili civitate Basilea per manus Ulrici viceprothonotarii sexto Kalendas Octobris feliciter amen.

neporušenými právy veškerých majetků, které náš děd vykoupil od vévody Jindřicha z Medelic.

Rovněž mu dáváme a potvrzujeme provincii, která se nazývá Milin, s Reichenbachem a vším jeho příslušenstvím. Také mu dáváme a potvrzujeme hrad Liechtenstein se vším příslušenstvím.

Témuž králi předáváme v léno a potvrzujeme statky Mantel a Lube se vším příslušenstvím.

Dále hrad Donín se vším příslušenstvím dáváme a potvrzujeme, jestliže jej dokážeme vyprostit z moci markraběte míšeňského. Pokud týž hrad nedokážeme uvolnit, učiníme to, co rozhodnou tři říšská knížata, která si vyvolí řečený král a která tehdy budou v naši milosti, spolu se třemi župany.

Aby však dar naší štědrosti, udělení a potvrzení nabyl na vážnosti a aby to bylo zřejmější pro budoucí nástupce, přikázali jsme toto privilegium napsati rukou Jindřicha de Parisius, notáře a věrného našeho a zlatou bulou stvrditi roku, měsíce a indikce níže psaných.

Této věci svědkové jsou: arcibiskup z Bari, biskup tridentský, biskup basilejský, biskup churský, opat reichenauský, opat svatohavelský, opat weisemburský, Berthold z Neuffen, protonotář naší královské kanceláře, hrabě Oldřich z Kyburku, hrabě Rudolf z Habsburku, lantkrabě alsaský, hrabata Ludvík a Heřman z Froburku, hrabě Werner z Hohenburku, urozený Arnold z Wart, Rudolf fojt z Raprechtsweileru, Albero z Tanhausu, Rudolf z Ramensberku a mnozí jiní.

Stalo se léta od vtělení Páně tisícího dvoustého dvanáctého, v měsíci září, v patnácté indikci, království však pána našeho Fridricha, nejjasnějšího vyvoleného císaře Římanů a vždy rozmnožitele říše, krále sicilského roku patnáctého. Dáno ve vznešeném městě Basileji rukou Oldřicha viceprotonotáře, šestých kalend říjnových šťastně amen.

Fridrich Sicilský uděluje a potvrzuje moravskému markraběti „Mocran et Mocran“ se všemi právy a příslušenstvím

Přepis a překlad listiny:

IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDUE TRINITATIS AMEN. FREDERICUS divina favente clementia Romanorum imperator electus et semper augustus, rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue. Cum decor et potestas imperii nostrum precesserit statum, dignum tamen ac honestum arbitramur fore eorum votis uberius acclinare, quorum fidem ac devotionem circa universa negotia nostra promovenda integram ac inconvulsam certiori experientia didicimus. Inde est, quod nos advertentes grata ac preclara devotionis obsequia, que Henricus nobilis marchio Morauie, hactenus tam fideliter quam devote nobis exhibuit ac etiam Domino largiente in antea est exhibiturus, suis ad presens in quantum possumus respondere cupientes obsequiis, notm facimus tam presentibus quam in evum successuris, quod nos eidem marchioni et heredibus suis de nostre liberalitatis munificentia concedimus et confirmamus Mocran et Mocran cum omni iure et pertinentiis suis, salvo servitio, quod inde curie nostre debetur. Ad huius autem confirmationis et concessionis nostre memoriam et robur perpetuo valiturum presens privilegium per manus Henrici de Parisius, notarii et fidelis nostri, scripsi et bulla nostra aurea iussimus communiri anno, mense et indictione subscriptis. Huius rei testes sunt: archiepiscopus Bari, episcopus Tridentinus, episcopus Basiliensis, episcopus Constantiensis, episcopus Curien-



Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice Amen. Fridrich z Boží milosti a přízně designovaný císař Římanů, vždy rozmnožitel říše, král sicilský, vévoda apulský a kníže kapujský. Protože ozdoba a moc císařská předchází náš stav, pokládáme alespoň za důstojné a čestné být štědrě nakloněni přáním těch, jejichž věrnou oddanost ve vztahu ke všem našim záležitostem jsme na základě jistých zkušeností shledali naprosto pevnou.

Proto my po přihlednutí k milým a přeslavným službám oddanosti, které nám Jindřich, vznešený markrabě moravský až dosud jak věrně tak oddaně prokazoval a rovněž Pánu hodlá v budoucnu prokazovat, v touze odměnit jeho služby nakolik je to v našich silách, známo činíme jak přítomným, tak budoucím, že jmenovanému markraběti a jeho dědicům z nadbytku naší laskavé štědrosti udělujeme a potvrzujeme Mocran a Mocran se vším právem a se svými náležitostmi, se zachováním povinnosti, která odtud plyne našemu dvoru. K trvalé paměti a moci tohoto našeho potvrzení a schválení poručili jsme toto privilegium sepsati rukou Jindřicha de Parisius, notáře a věrného našeho a zlatou bulou stvrdití roku, měsíce a indikce níže psaných.

Této věci svědkové jsou: arcibiskup z Bari, biskup tridentský, biskup basilejský, biskup kostnický, biskup churský, opat reichenauský,

sis, abbas Augensis, abbas Sancti Galli, abbas de Wiceburc, Bertoldus de Nisphe, regalis curie prothonotarius, comes Ulricus de Chiburc, comes Rodulfus de Habechesburc et langravius de Alsatia, comites Loduicus et Hermannus de Froburc, comes Warnerus de Hohenburc, Arnoldus nobilis de Wart, Rodulfus advocatus de Raprehteshiwilare et alii quam plures. Acta sunt hec anno Dominice incarnationis millesimo ducentesimo duodecimo, mense Septenbris, quintedecime indictionis, regni vero domini nostri Frederici, illustrissimi Romanorum imperatoris electi et semper augusti, regis Sicilie, quintodecimo. Datum in nobili civitate Basilea per manus Ulrici viceprothonotarii sexto Kalendas Octobris feliciter amen.

opat svatohavelský, opat weisemburský, Berthold z Neuffen, protonotář naší královské kanceláře, hrabě Oldřich z Kyburku, hrabě Rudolf z Habsburku a lantkrabě alsaský, hrabata Ludvík a Heřman z Froburku, hrabě Werner z Hohenburku, Arnold urozený pán z Wart, Rudolf fojt v Raprechtsweileru a mnoho jiných.

Stalo se léta od vtělení Páně tisícího dvoustého dvanáctého, v měsíci září, v patnácté indikci, království však pána našeho Fridricha, vyvoleného císaře Římanů a vždy rozmnožitele říše, krále sicilského roku patnáctého. Dáno ve vznešeném městě Basileji rukou Oldřicha místoprotonotáře, šestých kalend říjnových šťastně amen.

Národní archiv, Archiv české koruny 4.

Římský a český král Karel IV. potvrzuje a doplňuje listinu, kterou Fridrich Sicilský vymezil práva a povinnosti Přemysla Otakara a jeho nástupců k říši

Přepis a překlad listiny:

Karolus dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas, circa fidelium et devotorum nostrorum honores et comoda continuis intenta vigiliis, votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta; in hoc enim liberalitatis nostre non errat intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur.

Sane ad nostre celsitudinis venerabiles.. archiepiscopus Pragensis, Olomucensis, Wratislaviensis et Luthomuschelensis episcopi, nec non illustres Johannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritiae, germanus noster karissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratyborie duces ceterique prelati, duces, principes, barones, proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes, nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici divi Romanorum imperatoris electi, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

Fredericus divina favente clementia Romanorum imperator electus et semper augustus, rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue. Cum decor et potestas imperii nostrum precesse- rit statum, ut non solum ceterorum principum

Karel, z boží milosti král Římanů vždy rozmnožitel říše a český král na věčnou paměť věci.

Našemu srdci vrozený a laskavý vztah k počtám a výhodám pro naše věrné a oddané, nepřetržitě bdělá a pozorná, nás soustavně vybízí, abychom jejich přání přitakali, kdykoliv hlas žadatelů zaznívá oprávněně; neboť naše štědrá vůle se tím nedopouští chyby, nýbrž, jak se domnívá, blahodárně pozvedá vznešenost královského žezla.

A tak ctihodní ... arcibiskup pražský, biskupové olomoucký, vratislavský a litomyšlský a rovněž slavní Jan Korutanský, hrabě tyrolský a gorický, náš nejdraší bratr, a Mikuláš Opavský a Ratibořský, knížata a ostatní duchovní, vévodové, knížata, baroni, velmoži a urození z našeho českého království a příslušných zemí, předstoupili před nás a pokorně nás poprosili, abychom uznali za hodné potvrdit na základě naší královské moci listinu Fridricha zvoleného svatým římským císařem, našeho předchůdce, kterou nám předložili, jejíž obsah a dikce jsou zachyceny v následujících slovech:

Fridrich, z boží milosti a přízně zvolený císař Římanů, vždy rozmnožitel říše, král sicilský, vévoda apulský a kníže kapujský.

Protože ozdoba a moc císařská předchází náš stav, že nejen hodnosti ostatních knížat, nýbrž



dignitates, verum etiam scepra regalia a nostra conferantur maiestate, gloriosum reputamus ac magnificum, quod in tanto nostre largitatis beneficio et aliis crescit regie dignitatis augmentum, nec ob hoc eminentia nostra aliquod patitur detrimentum. Inde est, quod nos attendentes preclara devotionis obsequia, que universa Boemorum gens ab antiquo tempore Romano exhibuit imperio tam fideliter quam devote, et quod illustris rex eorum Ottacharus a primo inter alios principes specialiter pre ceteris in imperatorem nos elegit et nostre electionis perseverantie diligenter et utiliter astiterit, sicut dilectus patruus noster pie memorie rex Philippus omnium principum habito consilio per suum privilegium instituit, ipsum regem constituimus et confirmamus et tam sanctam et dignam constitutionem approbamus regnumque Boemie liberaliter et absque omni pecunie exactione et consueta curie nostre iusticia sibi suisque successoribus in perpetuum concedimus, volentes, ut quicumque ab ipsis in regem electus fuerit, ad nos vel successores nostros accedat, regalia debito modo recepturus. Omnes etiam terminos, qui predicto regno attinere videntur, quocumque modo alienati sint, ei et successoribus suis possidendos indulgemus. Ius quoque et auctoritatem investiendi episcopos regni sui integraliter sibi et heredibus suis concedimus ita tamen, quod ipsi ea gaudeant libertate et securitate, quam a nostris predecessoribus habere consueverunt. De nostre autem liberalitatis munificentia statuimus, quod illustris rex predictus vel heredes sui ad nullam curiam nostram venire teneantur, nisi quam nos apud Babenberc vel Nurenberc celebrandam indixerimus, vel si apud Merseburc curiam celebrare decreverimus, ipsi sic venire teneantur, quod si dux Polonie vocatus accesserit, ipsi ducatum prestare debeant, sicut antecessores sui, quondam Boemie reges, facere consueverunt, sic tamen, ut spatium sex eddomadarum veniendi ad predictas curias eis ante prefigatur. Salvo tamen, quod, si nos vel successores nostros Rome coronari contigerit, ipsius predicti regis Ottacheri vel successorum suorum relinquimus arbitrio, utrum ipsi trecentos armatos nobis transmittant vel trecentas marchas persolvant. Ad huius autem constitutionis et confirmationis nostre memoriam et robur perpetuo valiturum presens privilegium per manus Henrici de Parisius notarii et fidelis nostri

i královská žezla uděluje náš majestát, pokládáme za slavnou a velikou věc, že v tak velikém dobrodiní naší štědrosti i jiným vzrůstá rozmnožení královské důstojnosti a že tím naše vznešenost netrpí nijakou újmu.

Proto my po přihlédnutí k přeslavným službám oddanosti, které veškerý lid český od dávného času věrně a oddaně prokázal císařství římskému, a že jasný král jejich Otakar od začátku mezi jinými knížaty zvláště před ostatními nás vyvolil císařem a při naší volbě ustavičně a užitečně setrval, jako náš milý strýc blahé paměti král Filip po radě knížat svým privilegiem ustanovil, také my jej králem ustanovujeme a potvrzujeme, a tak posvátné a důstojné ustanovení schvalujeme a království české štědře a beze všeho vymáhání peněz i obvyklé spravedlnosti našeho dvora jemu a jeho nástupcům na věky propůjčujeme, chtějíce, aby kdokoliv z nich bude zvolen králem, k nám nebo našim nástupcům přijel a náležitým způsobem odznaky královské přijal. Také povolujeme, aby on a jeho nástupcové drželi všechny hranice, které patří zmíněnému království, ať již by byly jakkoliv odcizeny. Také jemu a jeho dědicům úplně povolujeme právo a moc uvádět v úřad biskupy jeho království, ale tak, aby se těšili té svobodě a bezpečnosti, kterou mívali od našich předchůdců. Ustanovujeme pak z nadbytku naší štědrosti, že řečený jasný král nebo jeho dědicové nejsou povinni účastí na žádném našem sněmu, s výjimkou těch, které bychom svolali do Bamberku nebo Norimberku. Pokud bychom nařídili držet sněm v Merseburku, jen tehdy jsou povinni přijít, jestliže kníže polský jsa pozván, přijde, mají mu dát doprovod, jako někdy jejich předchůdcové, králové čeští činívali, ale tak, aby jim napřed byla určena lhůta šesti neděl k návštěvě řečených sněmů. S tou však výhradou, kdybychom my nebo naši nástupcové byli v Římě korunováni, ponecháváme na vůli řečeného Otakara nebo jeho nástupců, aby k nám poslal tři sta ozbrojenců nebo vyplatil tři sta marek.

K trvalé paměti a moci tohoto našeho ustanovení a potvrzení poručili jsme toto privilegium sepsati rukou Jindřicha de Parisius, notáře a věrného našeho a zlatou bulou

scribi et bulla nostra aurea iussimus communiri anno, mense et indictione subscriptis. Huius rei testes sunt isti: archiepiscopus Barensis, episcopus Tridentinus, episcopus Basiliensis, episcopus Constantiensis, episcopus Curiensis, abbas Augensis, abbas Sancti Galli, abbas de Wiceburc, Bertoldus de Nifphe regalis curie prothonotarius, comes Ulricus de Chiburc, comes Rudolfus de Habebesburc et langravius de Alsatia, comites Luduicus et Hermannus de Froburc, comes Warnerus de Hohenburc, Arnoldus nobilis de Wart, Rodulfus advocatus de Raprehteshiwilare Rodulfus de Ramensberc, Albero de Tanehuse camerarius et alii quam plures magnates et nobiles et liberi, quorum testimonio hoc privilegium constat esse confirmatum. Acta sunt hec anno Dominice incarnationis millesimo ducentesimo duodecimo, mense Septenbris, quintedecime indictionis, regni vero domini nostri Frederici illustrissimi Romanorum imperatoris electi et semper augusti, regis Sicilie, quintodecimo. Datum in nobili civitate Basilea per manus Ulrici viceprothonotarii sexto Kalendas Octobris feliciter amen.

Nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum prelatorum, ducum, principum, baronum, procerum et nobilium, quos honoris et felicitatis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilium, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eiusdem laudamus, ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis regno,.. prelatis,.. ducibus,.. principibus,.. baronibus, proceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinentiarum eiusdem ad usum et opus regum Boemie imperpetuum damus, tenore presentium conferimus et donamus, omnem diminucionem et defectum, si quis in premissis fuerit, de uberiori dono maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis reparantes omnimode et suppletentes.

Veruntamen, si circa contenta in prefatis litteris nonnulli calumpniari aut ea interpretari sinistre seu in sensum reprobum declarare, ymmo verius obscurari forsitan niterentur, ad tollendum de medio omne dubium vel obscurum, quibus dictarum series aspergitur litterarum, ut reg-

naši stvrđiti roku, měsíce a indikce níže psaných. Těto věci svědkové jsou tito: arcibiskup z Bari, biskup tridentský, biskup basilejský, biskup kostnický, biskup churský, opat reichenauský, opat svatohavelský, opat weisemburský, Berthold z Neuffen, protonotář naší královské kanceláře, hrabě Oldřich z Kyburku, hrabě Rudolf z Habsburku a lantkrabě alsaský, hrabata Ludvík a Heřman z Froburku, hrabě Werner z Hohenburku, urozený Arnold z Wart, Rudolf fojt z Raprechtsweileru, Rudolf z Ramensberku, Albero z Tanhausu komorník a mnoho jiných velmožů a urozených a svobodných, jejichž svědectvím je toto privilegium potvrzeno. Stalo se léta od vtělení Páně tisícího dvoustého dvanáctého, v měsíci září, v patnácté indikci, království však pána našeho Fridricha nejjasnějšího zvoleného císaře Římanů a vždy rozmnožitele říše, krále sicilského roku patnáctého. Dáno ve vznešeném městě Basileji rukou Oldřicha místoprotonotáře šestých kalend říjnových šťastně amen.

Jistěže jsme s velkou laskavostí naklonění prosbám řečených duchovních, vévodů, knížat, baronů, velmožů a urozených, neboť víme, že jsou nad jiné věrní, nadšení a horliví ochráncové cti a štěstí Římského království a svatého císařství. A protože v Římském království je království české článkem velmi vznešeným, onu listinu i všechny jednotlivosti v ní obsažené schvalujeme, činíme platnými, osvědčujeme a stvrzujeme a znovu je, s jasným úmyslem, na základě naší plné moci Římského království řečenému království,.. duchovním,.. vévodům,.. knížatům,.. baronům, velmožům, urozeným a každému v onom království a jeho příslušenství, k užitku a potřebě českých králů navždy dáváme a obsahem listiny svěřujeme a dáváme, přitom veškerou neúplnost a nedostatečnost, vyskytnou-li se v uvedených věcech, na základě plné moci po všech stránkách vylepšujeme a doplňujeme, jako štědrý dar majestátu římského krále.

Kdyby se však někdo snažil obsah řečené listiny nějak překrucovat nebo mylně vykládat či v nepravém smyslu objasňovat nebo dokonce zcela zastírat, a abychom vše pochybné nebo nejasné, čím je obsah listiny zatížen, odstranili, aby řečené české království

ni Boemiae prefati ipsiusque incolarum status in sincera imperii dilectionis perseveret concordia et unitatem in vinculo pacis servet, ac incole dicti regni, hiis, que dissidentie materia possent esse temporibus profuturis, et animarum ac corporum inde nascituris periculis rerumque dispendiis proventuris sollerti preventionem, antequam ordiantur, tam prudenter quam salubriter precisis, tamquam mansueti terram hereditent et in pacis multitudine delectentur, electionem regis Boemie in casu dumtaxat et eventu, quibus de genelogia, progenie vel semine aut prosapia regali Boemie masculus vel femella superstes legitimus, quod deus avertat, nullus fuerit oriundus vel per quemcumque alium modum vacare contigerit dictum regnum, ad prelatos,.. duces,.. principes,.. barones, nobiles et communitatem regni prefati et pertinentiarum eiusdem, habita cum nonnullis regis Romanorum, futuri imperatoris, coelectoribus ac aliis principibus, qui tunc temporis nostre celsitudinis presentie assistebant, deliberatione matura ipsorumque sano digesti consilio volumus, decernimus, pronunciamus interpretamur et presentis scripti patrocinio declaramus rite, iuste et legitime imperpetuum pertinere ipsiusque regis Boemie electionem in casu et eventu predictis et non aliis prefatis.. prelati,.. ducibus,.. principibus,.. baronibus, nobilibus et communitati dicti regni et pertinentiarum eiusdem de nostra regie Romane plenitudine potestatis ac ex certa scientia damus, concedimus, conferimus et donamus dictamque electionem meliori, salubriori et saniori, quo potest modo fieri, confirmamus et transferimus in eosdem, volentes etiam, ut quicumque in regem Boemie electus fuerit, ad nos et successores nostros Romanorum reges et imperatores accedat, sua a nobis et successoribus nostris modo debito et solito regalia recepturus, non obstantibus legibus, consuetudinibus usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, factis et editis in contrarium, quibuscumque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent, nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicta Romane regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti.

Insuper ad universorum et singulorum cupimus notitiam pervenire, quod predictae littere bulla aurea typario maiestatis prefati Friderici Romanorum

a jeho obyvatelé mohli žít v upřímné svornosti a lásce k říši, jež budou uchovávat jednotu poutem míru, a aby obyvatelé řečeného království mohli dědit s vou zemi v pokoji a těšit se z hojnosti dopřávané mírem, když to, co by v budoucích časech mohlo být příčinou neshod a mohlo by ohrožovat duše i těla, bude moudře a blahodárně odříznuto dřív, než by odtud vzešla škoda. A pro případ a okolnost, že z královského českého rodu, potomstva či semene nebo rodiny nevzejde žádný zákonný mužský či ženský potomek, což nechť Bůh nedopustí, nebo by země byla z libovolné jiné příčiny uvolněna, volba českého krále náleží duchovním,.. knížatům,.. vévodům,.. baronům, urozeným a celé obci řečeného království, což jsme pečlivě uvážili se spoluveliteli krále Římanů, budoucího císaře i s dalšími knížaty, která se v té době zdržovala v naší blízkosti. A když vycházíme z jejich rozumné a rozmyšlené rady, že v řečeném případě a za řečených okolností a ne jiných, volbu českého krále s jasným úmyslem dáváme, přiznáváme, svěřujeme a věnujeme řečeným... duchovním,.. vévodům,.. knížatům,.. baronům, urozeným a celé obci řečeného království a jeho příslušenství, tuto volbu z plné své římské královské moci stvrzujeme a na ně přenášíme dobře, blahodárně a zdravě, jak je jen možné; a chceme, ať bude českým králem zvolen kdokoli, aby se dostavil k nám nebo našim nástupcům, králům Římanů a císařům, aby mohl od nás a našich nástupců řádným a obvyklým způsobem přijmout odznaky království a nemohou tomu bránit různé zákony, zvyklosti, obyčeje, pravidla, práva městská či zvyková, statuta či výnosy, učiněné a vydané v opačném smyslu, ať jsou ve prospěch kohokoli a ať jsou libovolného znění a nakolik se budou protivit a mohou být psány slovo proti slovu této listiny nebo do ní vkládány, odvoláváme, zbavujeme účinnosti, činíme neplatnými a rušíme a na základě řečené plné římské moci rozhodujeme, že nemají naprosto žádnou sílu či důležitost.

Nadto chceme, aby vstoupilo ve známost obecnou i jednotlivou, že řečená listina je opatřena zlatou bulou v majestátním zhotovení řečeného Fridricha, zvoleného císaře Ří-

imperatoris electi impressa, qua ipse.. rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue ante coronationis regni Romani sollempnia utebatur, prout nobis constat et sumus plenarie informati, et sicuti gloriose memorie Heinricus avus noster condam Romanorum imperator sigillo comitatus Lucemburgensis et ceteri divi Romanorum electi, predecessores nostri, suorum tytulorum nosque etiam marchionatus Moravie sigillo ante ipsorum et nostre coronationis sollempnitatem usi fuimus, in cuius bulle auree circumferentia a parte maiestatis scripta sunt verba ista: „Friderics dei gratia Sicilie rex, ducatus Apulie et principatus Capue“ et ab alia parte, ubi est impressio cuiusdam castri: „Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat“, existunt sane et integre omni carentes vicio communitate.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre laudacionis, ratificationis, approbacionis, confirmationis, donacionis, reparationis, supplementi, interpretationis, declarationis, revocationis, cassacionis, irritationis et annullationis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursum, mille marchas auri puro nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum, Romanorum regum et imperatorum, curie seu camere et reliquiam passis iniuriam irremissibiliter applicandum. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorum presentes fieri iussimus et bulla aurea typario nostre maiestatis impressa precipimus communiri.

Huius rei testes sunt Gerlacus archiepiscopus Maguntinensis, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rudolphus senior dux Saxonie, sacri imperii mareschalcus, Rudolphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck duces, Johannes purggravius Nurembergensis, Ulricus langgravius de Lyngkemberg, Friedricus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rudolphus de Wertheim comites, Petrus de Hewy, Crafto de Hoenloch, Gotfridus de Prunneck, Eberhardus de Waltse, Fridericus de Waltse, Eglolf de Friberg et Burchardus de Erlbach, Romani regni prefati principes et barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VIIo Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

manů, kterou užíval jako král Sicílie, vévoda apulský a kníže kapujský před korunovací králem římským, stejně jako je známo a jak jsme byli zpraveni, že náš děd Jindřich, slavné paměti, kdysi císař Římanů, užíval pečeť lucemburského hrabství a jako další svatí římsští zvolenci, naši předchůdcové užívali a jak jsme my před slavnou korunovací užívali pečetí markrabství moravského. Na majestátní straně zlaté buly jsou po obvodu vepsána tato slova „Fridrich, z boží milosti král Sicílie, vévoda apulský a kníže kapujský“, z druhé strany, kde je vyobrazen jakýsi hrad, „Kristus vítězí, Kristus kraluje, Kristus vládne“, a že se dochovala v pořádku, úplnosti a bez všeho poškození.

Žádnému člověku není dovoleno porušovat toto naše schválení, osvědčení, stvrzení, darování, odškodnění, doplnění, objasnění, dovolání, zneplatnění a zrušení nebo se mu z nerozvážnosti protivit. Kdo by učinil opak, vyskytnou-li se takoví, což ať se nestane, stihne je rozhořčení naší římské výsosti a vedle toho složí tisíc marek čistého zlata do pokladny naší a Římského království. Polovina nechť nenávratně náleží dvoru či komoře naší nebo našich nástupců, římských králů a císařů, druhá nechť připadne těm, kdo utrpěli křivdu. Na důkaz a pro větší jistotu jsme přikázali zhotovit tuto listinu, kterou jsme přikázali opatřit zlatou bulou v majestátu.

Svědky této věci jsou Gerlach, arcibiskup mohučský, arciklancléře Svaté říše pro Německo, Rudolf starší, vévoda saský, maršálek svaté říše, Rudolf mladší saský, a Fridrich z Tecku, vévodové, Jan, purkrabí norimberský, Ulrich, lantkrabě z Leuchtenberku, Fridrich z Orlamünde, Ulrich z Helfensteinu a Rudolf z Wertheimu, hrabata, Petr z Hewen, Kraft z Hohenlohe, Gotfrid z Bruneku, Eberhard z Wallsee, Fridrich z Wallsee, Eglof z Friberku a Burchard z Ellerbachu, knížata a baroni řečeného Římského království.

Dáno v Praze léta Páně tisícího třístého čtyřicátého osmého, v první indikci, o sedmých idách dubnových, v druhém roce našich království.



Výstavu připravil Národní archiv ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky a Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity

Místo konání:

Výstavní síň Národního archivu, Archivní 4, Praha 4

Datum konání: 27. až 30. září 2012

Autoři textů:

Prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc., Historický ústav AV ČR

Prof. PhDr. Martin Wihoda, Ph. D., Masarykova univerzita.

Grafická úprava doprovodných materiálů:

Hana Čepeláková, Vladimíra Kuklovská

Digitální reprodukce vystavených listin jsou volně přístupné na portálu Monasterium.net
<http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-NA/ACK/fond>